

29. Scherzo N°. 1, N°. 2 4-5
 30. Sonate N°. 1, N°. 2, N°. 3, N°. 4 4-5*
 31. Sonnet 4
 32. Stances 8
 33. Tarantelles 3-4
 34. Valse N°. 1, N°. 4 3-4
 35. Valse grande N°. 5, N°. 6 4-5
 36. Valse N°. 7, N°. 8, N°. 9 4-5

43. Muzurka N°. 8-9
 44. Mazurka N°. 10-11
 45. Nocturne N°. 4
 46. Nocturne N°. 5
 47. Präludium N°. 7-12
 48. Grande valse
 49. Aubade
 50. Chanson
 51. Chant
 52. Deux Mazurkas N°. 6-7
 53. Deux Mazurkas N°. 12-18
 54. Impromptu N°. 2
 55. Präludium N°. 13-14-15
 56. 1ère Polonaise
 57. Danse mélodique N°. 2
 58. Danse mélodique N°. 3

(Աղագրիչը բուսանդաները ցոյց կու տան
 դժուարութեան աստիճանը՝ հետեւեալ հա-
 մեմատութեամբ. 1-2 դիրիճ, 3-4 կես —
 դժուար, 5-6 դժուար):

Երկու դաշնակ՝ չորս ձեռքի համար

(Օրգանադի համար գրուած, և անկէ՝
 դաշնակի մասը)

37. Konzert N°. 1, G Moll 5*
 38. Konzert N°. 2, D Moll 6
 39. Konzert N°. 3, E Moll 5
 40. Andante cantabile (G Dur) e Rondo pa-
 storale (E Dur) 5
 41. Klaviertrio B Dur (Klavier, Violine und
 Violoncello) 5

Բոլոր այս յիշուած գործերը հրատա-
 րակուած են լայքցիկ, Edition Stein-
 grüber. Իսկ մօտ ատենէն նոյն մեծ տպա-
 րանէն լոյս կը տեսնեն հետեւեալները.

42. Ballade N°. 2
 43. Danse mélodique

Իսկ Բարիզ հրատարակուած են հե-
 տեւանքերը.

59. Elégie
 60. Idelle
 61. Ode
 62. Romance
 63. Sonnet
 64. Stances

Աւելորդ չ'ըլլար յիշելը, որ յարգելի
 արուեստագէտը ազնիւ Հայու իր սրտով,
 Երեւանի մեր երաժշտանոցին իր երկերէն
 երկ-երկերու օրինակ նուիրեց վերջերս*.
 Յ. Գ.

* Նախաձեռնութեամբ Պ. Յակոբ Գրիգորի. — Ե. Խ.

ՀԱՅ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԿՕՄՊՕԶԻՏՈՐՆԵՐ

(20-րդ դար)

Ե Ր Ե Ր Ա Ն

(Շարունակութիւն տես Բազմավէպ, 1925 էջ 311)

VII. Ինչ է ներկայացնում Ռոմ. Մելիքեանի երգերի զգացմունքը.

Զգացմունքը դեռ գեղարուեստի մը արուեստագէտի չափի գիտակցութեան
 չնորհրդէ կայանում է նրանում, որ նրա արտայայտած գոյներն ու զգացմունքները
 չեն լինում առօրեայ, այսինքն տափակ ու զորշ, նկատելի է, որ Պիոմ. Մելի-
 քեանը խուսափում է մերկացնել իր ապրումները, իր սիրտը, և ծածկում է մերթ
 տարաբախտ կենդանու, մերթ սրտաբեկ Թռչունի, մերթ վշտահար մօր անւան
 տակ, Մի տեղ դուք տեսնում էք՝ նա մտնում է ժողովրդի մէջ, առնում վշտահար

կամ խնդագին մօր լեզուն և մինչև ձեր հոգու խորքը թափանցող արտառուչ թախիծով կամ ուրախութեամբ («ձիւ ծիւ») նկարում նրա ապրումները տակ իր ապրումները, Մի այլ տեղ անբախտ թռչնիկի մրմունջը ձուլում է իր անհատական վշտին:

Փլխաւորապէս նրա ստեղծագործութիւններն իրենց զգացմունքով ցուցահանում են երկու գիծ, որոնք կարմիր թելի նման անցնում են նրա երգերի մէջ. առաջին՝ անասնական կարօտ, անկեղծ — ցաւագին խոկումներ, վերաւոր հիասթափումներ, միացող վշտեր, հոգեկան հեկեկանքներ և երկրորդ՝ վառվռուն, կենսուրախ, խիզախ թռչններ: Սակայն Ռոմ. Մելիքեանի հոգին համակած է աւելի տրտում լիբիդով, մեղամաղձիկ, ճնջոյշ բանաստեղծական տրամադրութեամբ և ասպետական խորհրդածութիւններով: Դա զլխաւորապէս կենսի իրական ցաւատ և յուզումնալից էջերն է գունատուում և պատկերացնում: Տերեւթափ աշուն, ծանր ու տխուր անշատում, վշտագին մրմունջ — անուրջներ, անորոշ յոյսեր, թախծալից խոհեր ու յուշեր: Ահա զգացմունքի այն մօտիւնները, որոնք կազմում են նրա երաժշտութեան հիմնական գծերը:

Առհասարակ նա ստեղծագործութեան էութիւնը գտնում է ոչ թէ շարունակ արտայայտելու, այլ հրանդ և երբ յոյս մէջ: Ահա թէ ինչու նրա երգերը սեղմ են, ամբողջացած և յուզիչ:

VIII. Նրա Ձայնական երաժշտութիւնը.

Մարդկային ձայնը երաժշտութեան մէջ առաջնակարգ տեղ է զբաղում: Նրանով է արտայայտում երաժիշտն իր ապրումները, Ռոմ. Մելիքեանը մարդկային ձայնը գտնում է ամենակատարեալն երանգների, ճիւղանների և ամենադինամիքականն արտայայտութեան տեսակէտից: Նա ուսումնասիրել է իտալական մեծ վարպետների գործերը, որպէս զի կարողանայ տիրապետել ձայնի բոլոր ներքիններին և արտայայտութեան բոլոր զաղտնիքներին: Ուսումնասիրել է առանձնապէս և արեւելեան իրայատուկ ձայնական երաժշտութիւնը և աշխատել է եւրոպական մշակութի և տեխնիկայի միջոցով տալ հայ երգ երգչու աւելի զարգացած և աւելի ազնուացրած:

IX. Ո՞ր ժողովրդի երաժշտութիւնն է աւելի զօրեղ մնչում Ռոմ. Մելիքեանի երգերում եւ ի՞նչ գոյններով.

Արեւելեան երաժշտական արուեստ ասելով հասկանում ենք արեւելքի իրանական մշակութիւնը: Այդ մշակութի հոյակապ շէնքի կառուցման պատմականօրէն մասնակցել են բոլոր ցեղերը: Հայկական երաժշտութիւնը սերտ շաղկապւած է հին արեւելեան ազգերի երաժշտութեան հետ:

Ռոմ. Մելիքեանը լինելով այդ մշակութի վերածնումին ջատագովող՝ նրա հոգուն անպայման հարազատ են արեւելքի գոյներն ու ձայները: Սակայն արեւելքի այդ ձայները վերածնեցնելու համար անհրաժեշտ է արեւմուտքի տէխնիկական քննադատները: Այդ զաղափարն իրագործելու համար Ռոմ. Մելիքեանն իր ստեղծագործութեան առաջին շրջանում ընազդաբար խուսափում է ժողովրդական և արեւելեան մօտիւնների մտցնել իր աշխատանքների մէջ: Եւրոպական արեւստի տէխնիկային տիրապետելուց յետոյ նա նոր արդէն իջնում է իր հարազատ արեւելք՝ հայ ասպարէզը: Այնուհետև արեւելեան ժողովրդական հարազատ երգերի հոգին

է խօսում նրա ստեղծագործութիւնների մէջ: Արեւելցու հոգեբանութիւնը, նրա զեղեցկագիտական ըմբռնումներն ու տարբեր տրամադրութիւնների հոգեբանական արտայայտութիւնները կենդանի երանգներով ու հնչիւններով և միաժամանակ եւրոպական նորագոյն երաժշտութեան տէխնիկայի ներութիւններով ցոլանում է նրա երգերի մէջ:

X. Ո՞ր խաւն է երգում Ռոմ. Մելիքեանը.

Ռոմ. Մելիքեանն իր երաժշտական գործունէութեան ընթացքում իր ստեղծագործութիւնների նիւթը վերցրել է ընդհանրապէս հայկական միջավայրից և հանդիսացել է հայ իրականութեան հարազատ արտայայտիչը: Սակայն ամենից բնորոշ կերպով այդ միջավայրի ո՞ր խաւը, ո՞ր դասն է առանձնապէս նրա յղացումների նիւթ դարձել:

Եթէ վերլուծելու լինենք Ռոմ. Մելիքեանի կեանքի և գործունէութեան էտապները, մենք կտեսնենք, որ նա իր հոգեբանական խառնածոքով և իր էութեամբ յեղափոխական է: Յեղափոխական՝ հասարակական երաժշտական շարժման և յեղափոխական՝ զեղեցկագիտական նորանոր որոնումների տեսակէտից:

Նա լինելով իրական կեանքի բարդ արտայայտութիւնը, միաժամանակ ամենից բնորոշ կերպով իր տանջւած աշխատաւոր ժողովրդի զաւակն է, նրա յղերի թարգմանը: Այդ երևոյթի պատճառը հասկանալի է: Երկար տարիներ նա ապրել և աճել է այդ ժողովրդի մէջ, նրա սրտին մօտիկ, դիտել ու զգացել է նրա հոգեկան տարուբերումները: Այդ է պատճառը, որ այդ ժողովուրդն իր խոհերով, իր հոգեբանութեամբ կենդանի պատկերանում է ձեր առաջ: Դուք Ռոմ. Մելիքեանի ստեղծագործութիւնների ձայների մէջ լսում էք հայ ժողովրդի հոգու ձայները, կարդում էք նրա ներքին աշխարհը, նրա սիրտը, զգում էք նրա հարազատ շունչը և հոգեպէս ձուլւում նրա ձայներին —, նրա հոգեկան աշխարհի պարումներին և անկեղծօրէն սիրում այդ ժողովրդին:

XI. Հայ եւ Օտար քննադարձների կարծիքները.

Թէ իսկապէս ինչպիսի՞ արժէք են ներկայացնում Ռոմ. Մելիքեանի երաժշտական ստեղծագործութիւնները, ի՞նչ նորութիւններ են բերում նրանք մեր երաժշտական զրականութեան համար, վերջապէս որո՞նք են նրա բնորոշ առանձնայատկութիւններն ու նւաճումները, այդ հարցերի պատասխանը մենք կը տեսնենք հայ և օտար քննադատների յօդածիւնների մէջ:

Անցնենք հէնց դրական փաստերին:

Ա. — «Մշակ» 1912 թ. N°. 11-12

Արտիստական հասարակութեան է-թիւային և նրա լիարժեքութեան նշանները մեղանաւ

Թարմութեան որոշ նշաններ, որոշ սիմպտոմներ մենք մասամբ նկատում ենք Պետերբուրգի կոնսերւատօրիայում ուսանող Ռ. Մելիքեանի երաժշտական նորագոյն արտագործութիւնների մէջ, որոնց կրտսերականօք են անցել ամիս և կրում են «Երկու երգ» վերնագիրը (opus 1):

Ռ. Մելիքեանի երաժշտութեան առաւելութիւնը մեր երաժշտական ներկայ իրականութեան մէջ մենք գտնում ենք նրանում, որ նրա երգի եղանակները ըստ ամենայնի կամպատասխանում են ընապէի բովան

գաղութիանը և պարուրած են անկեղծ զգացմունքների ներշնչումներով: Նրա «Վարդի» մեղօղան (խոսք Գեօթեի) — պատանեկական գիտական կենսի կարճ, բայց բեկեժ մի մոճենա՞ր արտայայտութիւնը, նշխանների մի սիրուն խոսքն է, որ ուղեկցում է սնկոպսիերով դրած կլասիկ ներգաշնակութեամբ:

... Եթէ որոշ ձերգով ձօնածան երաժշտագէտը իր երգի յորինմամբ ասա՞յ ըմբռնել է նամականաւորան ընազրի էութիւնը, ներշնչել նրա զգացմունքներով ու տողորակ նրա մէջ՝ ամբողջական մտքերով, ապա նրա կոմպոզիւրան պէտք է համարել անպայման արգասիք անկեղծ ոգևորութեան:

Երաժշտագէտն համար անբաժնիա այդ բարդ յասկութիւնը մենք որոշ չափով նշմարում ենք Ռ. Մե. լինեալն մէջ, որը աստիճան զարգանալու տենդենցներ ունի: Նրա իսկ առիթ լաւ է զբաղել իրեն երաժշտական պարզ յորինածը, քան ինքը ընազրին է ներկայացնում... Մեր ցանկութիւնն էր ասումն. նապէս ընդգծել նրա երգերի մէջ այն զիւր, որ դրդում է առ այժմ տեսնել նրա մէջ՝ ապագայի մի յուսալի նոտանկար:

Սակայն ինչո՞վ պէտք է նորատեսայ այդ նոտանկարը, ինչո՞վ պէտք է լցնի նրա ներքին ծաւալը. ահա այն զկատուր ինդիքը, որ պէտք է առաջնակարգ նշանակութիւն ունենայ ամեն մի երեսասարգ երաժշտի համար: Միջոցաւ երաժշտութեան ասպարեզում հանդէս եկողներ շատ են եղել, սակայն նրանցից է ոչ մէկը ստեղծագործութեան որոշ նոտանկար չէ ունեցել, ոչ մէկը մուսուլն նաք չէ թողել, բացառութեամբ մի — երկուսի:

ժամանակակից կենսից, շնչոտում ենք, բարդ է իր կազմակերպութեամբ օտջիւլական նակառութիւնների ժխորը առաջին նազ մի ամբողջ ասարատես է: Կենսից բազմաթիւ ելնէլներն արտայայտութեան համար անբաժնիա է լաւ քան: Ինչպէս զգալուուեսի միւս ճիւղերում, այնպէս էլ երաժշտութեան մէջ՝ երաժշտագէտը չէ պէտք է միմիայն զգացմունքներով ապրել. դա միակողմանիութեան և նոգու աղքատութեան նշան է, իսկական երաժշտ լինելու համար նարկաւոր է զգացմունքի զնգմունքը միացնել որոշ մտապատկերների հետ: Կոմպոզիտոր երաժշտը պէտք է ամբողջի իր մէջ՝ այն բոլոր վերադարձները, որ յատուկ է նրա միջավայրին ու նստարակութեանը: Նրա նեղիսկութիւնները թազմակողմանի կը լինեն այն չափով, որ չափով նա թազմակողմանի կերպով է՝ ըմբռնի իրական կենսից թազմերանց ցոյցները:

Յիշգրիտ յախտն ասարաթի, արամադրութիւնների մուսլ ու զարթն անդրադարձման, նոգեկանի բուռն ու բարդ շնչոտի անսպաս աղբիւրը՝ դա միջավայրի նստարակական կենսից է իր բոլոր կողմերով: Շնորհալի երաժշտագէտին անբաժնիա է ուսումնասիրել այդ կենսից իր գունդը երեւոյթներով: Ընսումնասիրել նեւրի երեւոյթները օրիկիտիվ կերպով անցնցնելով այդ ամենը իր առաջնիկով վերապրումների թազով, ահա որն է իսկական երաժշտագէտի արժէքն ու գնահատութեան խոշոր աղբիւրը:

Մեր երաժշտակուհի ետան երաժշտական նեղիսկութիւնների չաբումն՝ զնայախնասական արժէք ունեն սոսկ այն երգերը, որոնք նարազատ են ու պատկերաւոր իրանց զերգական իդիլիկ ընաշխարհի պարզամիտ ու անկեղծ մրմունքներով ու շնչոտով: Բայց նրանք անցողական շրջանն են թեակուխիւ է մոտ ապագայում՝ երանք կը կորցնեն իրենց արբապետող ու զերակշռող նշանակութիւնը: Սակայն միւս կողմից փոխանցման այս շրջանում, այն փորձերը, որոնք երբեքն արել են կոնսարասներով նարուտ թազալի մտախնիքը նարուտ զոյներով ներկայացնելու՝ (շատ քիչ բացառութեամբ) անզոյն արտագործութիւններ են կրապարակ նանել:

Այդ բացառութիւնների շաբումն էլ, որ մի նոր բացառութիւն ենք համարում Ռ. Մե. լինեալն հանդէս պալը իր «Երգերի» թարմ ներշնչումներով, Բացառութիւն ենք նամարում, որովհետեւ նրա մէջ՝ տեսնում ենք որոշ ձգտումն՝ խուսափելու միապաղպող ու մոնօտոն նշխանների շաբուն կոմբինացիաներից: Տեսնում ենք, որ նա աշխատում է սոսկ զոյներ, կոնսարասներ, նոգեկան յոյշերի նարազատ արտայայտութիւններ:

ՍՈՐԻՆՏԵՆՏ

Բ. — «ՍՈՐԻՆՏԵՆՏ» 1911 թ. N°. 477 (Թիֆլիզ)

Ռոմանոս Մեյլիսին «Երկու երգ»

Ուսից ու համակերպի է այն ապաւորութիւնը, որ զործում են Ռ. Մեյլիսինի «Երկու երգ» ոտանաները: Զգացմունքների ու վերադարձների մի արտառուշ նազագէզ թափով են երեւան եկել երաժշտական այդ երկու ինքնատիպ ստեղծագործութիւնները:

Առանձն՝ բոլոր ժամանակների բանաստեղծների ամենախիւրա ու ամենախրեքական թէման, որը պլեան աղկալայից ու երազան նոգիներ է համակել, որը այնքան մեծ խուրիկ ու պատմիչների անթիւ շաբեր է, իրանց զնգարեստի ամեն մի ճիւղում, այսօր նա երեւան է հանած նայ երաժշտական զգացմունքից մեկում, որը իր ներքին ու երաժշտական խոր բովանդակութեամբ թշնամ յուսանա ու միւսմաղծու անբաժնիւ թեմայ է համակում լսողին:

Այսօր ողջունի նոր աւետիվ է որ ուզում ենք խօսել մեր նոր հրաժայտագրում Ռ. Միլիքանի այս 2 աշխատութիւնների մասին:

«Աշան հրդ» էր երկատուների թէմայով, որը մինչև առաջին մասի վերջը այնպէս պարզ կրկնում է՝ աշան միակերպութեան ու ապագայութեան ուժեղ արտայայտութիւնը կարելի է նամարել. մանաւանդ միջին մասը, որ կարծես իրօք «պազ-պազ մէզի նոս փշում է քամին» աշան հրքանի խնայողութիւնի և արտայայտում:

Այնպիսի յաշնդում է զեղարեւոտական հրկերի պատուարը շարքը կարելի է դասել «Աշան հրդ», որոնք նեղիմանը ցրածում է իր հոգու ամենաուժեղ պատգամներն ու յայտերի սրբազան ու աստուածային աշխարհը:

Այնպիսի միանգամայն այլ բան է առում նեղիմանի երկրորդ աշխատութիւնը: Որքան մեծ է առաջինի մէջ արեւնապատի լիւրջում ու «հար», նոյնքան էլ ուժեղ են երկրորդ հրդի — «վարդի» մէջ էպիքական ու փխրոտփայական տարրերը: Վարդը — դա հրատուիեան ու անմեղութիւնը ամենապինդ սիրտի է... Ո՛րպիսի մեղք է սակայն սրբան խոր ու վին վիշտ կայ թաղանթն այն պրօքսի մէջ, երբ քնքոյշ վարդը փոքրիկ տալի ձեռքը ծակելուց յետոյ էլ զրկում է իր գոյութիւնից...

«Վարդի» առաջին մասը կրում է էպիքական բնոյթ, որը կատարելիք դժբախտութեան և տրագիկ դրամի նախերգանք է յիշեցնում. երկրորդ մասը՝ իսկական տրագիկան է, որը կրածիւտի մրուրն է քա՛մում մէջդիսի և անօրհանգիստների մէջ ասանձնապէս: Յուսահատութեան եւ հրածնայի վերինը բարեկեր և մեղք դիմադրում, մեղք տարում ենք մի խորին վիշտ...

Եւ վերջանում է հրդը:

Վերջացնելով մեր ասելը, կ'աւելացնեմք նաև այն, որ հայկական հրաժայտական ոչ մի շարագրութիւն դեռ եւս անցնում ու բառի շնորհիւ այդպիսի համաձայնութեան չէ ունեցել, ինչպէս Ռ. Միլիքանի այդ «հրդ» հրդը:

Գ. — «Հորիզոն» 1913թ. N°. 95

«Երկրի երկ» «Ուռնի» և «Անշարժ» opus II. հեղինակութեան Ռոմանոս Միլիքանի

Հայ հրաժայտական ազգայնական գրականութեան համար Ռոմանոս Միլիքանի այս opus-ով, որը շարունակութիւն է նորեւս հրատարակած իր opus I-ի («Վարդի» և «Աշան») նոր շրջան է սկսում: Դա զեղարեւոտական գրականութեան շրջանն է հայ հրաժայտական արեւմտի:

Եւ իրաւ, առկայի՞ բանաստեղծութեան նոյնքանական իմաստի և երաժշտական բովանդակութեան սերտ շաղկապում, երբեմնիսյի՞ հրաժայտական շարահիւստների ստեղծ, խորիմաստ, զեղեցիկ նստողականութիւն և տրամագրութեան ճշգրիտ վերաբառագրութիւն. — ահա՛ հրեւոտաւոր. հրաժայտի աշխատութիւնների էական արժանիքները, որոնք անշուշտ զրաւական են նրա ապագայ յաշնդութիւնների:

Իրրից է, Չայկովսկու խոհերի և յայտերի վերապրումների են, որ խոտում են Ռոմանոս Միլիքանի մէջ: Եւ առանց կամք առնելու. հրդերի վերաբնութեան, նրանց առանձին արժանիքների վրայ, որոնք մէջ անշուշտ կան տարբերութիւններ, ողորմում ենք այս նոր աշխատութիւնների, ինքնուրոյն ստեղծագործութեան, գուցէ և նոր ուղղութեան երեան դալը մեր հրաժայտական գրականութեան մէջ:

ԱՅՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Գ. — «Պատմանի» (պլաննախ) 1915թ. (Թիֆլիզ)

Երկրի երկ opus II Ռոմանոս Միլիքանի. ա. Ուռնի (դոստեւ) և բ. Անշարժ

Ուրախութեամբ պէտք է արձանագրել այն, որ հայ ազգայնական հրաժայտական գրականութիւնը, շնորհիւ Պետերբուրգի մի խումբ հայ երիտասարդ. հրաժայտների՝ օրաւոր շրջանում ու քնական հոսի մէջ է դրւում: ... Ռոմ. Միլիքանի գործերը մի առանձին արժէք ու դեր ունին կատարելու մեր հրաժայտական հաս. կացողութիւնների և ըմբռնումների մէջ: Ի՞նչ է դուք այդքի անցնելը միջև այժման մեր հրաժայտական հաս. մարտն հրկերը՝ լուրջ քննադատի աչքով, դուք կը գտք մի տիպար հերակապցութեան, որ այդ բոլորի մէջ ամենից առաջ պահպանում է հրաժայտական ստեղծագործութիւնը:

Մենք թիրիմագրութեամբ հրաժայտական ստեղծագործութիւններ ենք նամարել այնպիսի հրկեր, որոնք այդպիսին լինելու իրաւունք չունին:

Այլ ևս դժուար է իսկական ստեղծագործութիւնը նամարել մի ժողովրդական կամ եկեղեցական եղանակի ներգաշակումը, որոնցով մի ժամանակ միջանում երաժշտի կոչումն էին վայելում: Այլ է ստեղծագործութիւնը, երբ ռուս ժողովրդական մի «ЗНАХИМ»-ը դառնում է Գլխաւորումի մաս մի նշակալի երաժշտական ամբողջացած ստեղծագործութիւն:

Մեր վերի ասածներին իրաւամբ կարող ենք նաեւ գրել Ռ. Միլքեանի երկերը, որոնք իրենց ստեղծագործութեան և արժանիքներով միանգամայն տարբերում են իւր նախորդներից, Այստեղ տարբեր է նիւթի մշակումն և ըմբռնումը, որտեղ սահն քան նախէ է առնւած — կան երաժշտական ֆորմաներ, ներգաշակում: Թեան խորութիւն ու ինքնատեղութիւն, երաժշտութիւնը դառնում է տէնտի մէջ պատկերաբարձ տարբեր յղիւթի ու մտապատկերների արտայայտիչ: Կայ վերջապէս մի դեկավար տրամադրութիւն, որ նամակում է լսողին սկզբից մինչև վերջ ու մի քնքոյշ ու բուրավա թարմութիւն:

Վերջացնելով մեր ասելը, պէտք է շնորհիք, որ նայ երաժշտութեան զարգացումը չը կասեցնելու նամար առաջին՝ պէտք է թողնենք մինչև այժմեան մեր երաժշտական սխալ ընթացքը. երկրորդ՝ քաջասկզբ երաժշտական ստեղծագործութիւն նամարող այն երկերը, որոնք թիւրխաբութեան արգասիք են միայն, իսկ այս բոլորի նամար ամենից առաջ՝ նարկաւոր են աւելի մեծ ստեղծագործ ուժեր, շարունակելու այն մեծ ու նշակալի կերտածը՝ նայ երաժշտութիւնը, որի շնորհարար զործում ցանկալի պարտ ունի կատարելու մեր երիտասարդ երաժիշտ Ռ. Միլքեանը:

Այս քանն էլ բաւական է:

(Շարայարեի)

ԱՐԵԱՎ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

ԱՐԱՄ ԵՐԵՄԵԱՆ

ՀԱՅ ԾԵԼՈՒ ՄԻԼԱՆՈՒ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՄԵՋ

ՅԱՅՏՆԻ Է Թէ Արևմտեան Եկեղեցւոյ կողմանէ կատարուած Նիկիական ժողովի դարադարձի հանդէսներու կարգին մաս, նաւոր նշանակութիւն մը պիտի ունենար Միլան քան ուրիշ եւրոպական քաղաքներ: Անտարակոյս շքեղագոյնն ու բուն իսկ պաշտօնականն էր Ընդհանուր Եկեղեցւոյ Գերագոյն Պետին նախագահութեամբ ու մասնակցութեամբ կատարուած հանդէսը, յորում մատուցուեցաւ յունական ձայնաւոր մը՝ յունածէս մետրապոլիտի մը կողմանէ ի Ս. Պետրոս, ուր կային Վսեմ. Եփրանաւորները, և Արևելեան Սէլսերու ներկայացուցիչները և բազմահազար ժողովուրդ մը: Անիկա նշանակալից մեծ տեղ մը գրաւած է այլևս Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ:

Ս. Ամբրոսիոսի Աթոռն ալ ուզելով տօնախմբել սոյն դարադարձը ի յիշատակ այդ պատմական դէպքին՝ վսեմ ու գեղեցիկ գաղափարն յղացած էր հրաւիրելու Հայկական Եկեղեցին, մատուցանելու հա-

մար Ձայնաւոր Պատարագ մը Միլանու փառաշուք տաճարին մէջ, Լատին ծէսին մէջ Ամբրոսեան ծէսը, որուն աւանդական է Միլանու թեմը, համեմատաբար քան զՀռոմէականն աւելի մերձաւոր է Արևելեանին, Եւ որովհետև Միլանու մէջ Միխիթարեան Հայ Որբանոց — վարժարանը Արևելեան Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչ դերը կը ստանձնէ ինքնին՝ այդ պատճառաւ քաղաքին Վսեմ. Եփրանաւորը թողի կը հրաւիրէ յիշեալ Հաստատութեան Մեծաւորը, որ իրենք պէտք եղած պատրաստուած թիւնները տեսնեն և Մայր Եկեղեցւոյն մէջ Հայկական Եկեղեցւոյ ծխատանաւորութեամբ պաշտօնապէս ներկայացնեն Միլանու լայնատարր թեմին բաժինը հանդէպ Կաթողիկէ Աշխարհին:

Այս նպատակաւ այն տաճարին կենդրոնը կը կանգնուի յատուկ խորան մը՝ հանդերձ ձայնաւորի վարազոյրով: Խորանին ձախակողմը կը զետեղուի ամպհոս վանւոյ տակ արքեպիսկոպոսական գահը